

שבוע משפחה

"כל אחד מאיתנו שייך לקבוצות רבות: אנחנו שייכים לעם שלנו, למדינה שלנו, לעיר, לבית הספר, לשכונה, לכיתה, אבל הקבוצה החשובה ביותר שאנחנו משתייכים אליה היא המשפחה" (ת. ראונר)
 בשבוע משפחה נתהה מהי משפחה בעצם, נכיר סוגי משפחות, נתאמן בדינמיקות משפחתיות נפוצות ונתרגל תפיסה לפיה לכל מטבע יש שני צדדים, ניצור מעגלי שייכות ונכיר את המושג הפילוסופי 'דמיון משפחתי'.

שבוע זה הוא פרט מתוך סדרת השבועות העוסקים ביום השישי לבריאה בו נוצר האדם. האדם נברא ועמו המבנים החברתיים הראשונים ובכללם המשפחה.

6	5	4	3	2	1	
משפחה מיוחדת במינה - כאן						השיר השבועי
פילוסופיה- דמיון משפחתי	תיאטרון- סצנות מחיי משפחה	אמנות- מעגלי שייכות	יהודי- כיבוד הורים, כיבוד ילדים	סיפור השבוע- סיאה הילדה מאפריקה- מהי משפחה?	שיר השבוע- משפחה מיוחדת במינה	תוכן
אוניברסלי	אוניברסלי	אוניברסלי	יהודי	אוניברסלי	ישראלי	ציר
-	-	נייר, דבק, צבעים מסוגים שונים, מספריים	-	ספר אמצעי הקרנה	אמצעי שמע דפי השיר ירקות לסלט	ציוד

קריאה מהנה!

1. שיר השבוע – משפחה מיוחדת במינה

שיר שבוע המשפחה שלנו הוא 'משפחה מיוחדת במינה'.

רקע והרחבה (למורה בלבד)

ריח של בית הוא בדרך כלל ריח של מאכלים, הנידף מן המטבח אל החדרים. טעם של בית הוא תוכן התבשילים (יותר מאשר התמונות על הקירות...). הקשר בין משפחתיות לאוכל הוא טבעי והדוק ("בוא, תשב. תאכל משהו. למה אתה לא אוכל?" ומנגד: "מה יש היום לאכול? סלט? אולי נכין פיצה?" וגם: "נא לאכול בפה סגור. מי עושה כלים היום? בתיאבון..."). בסוף, האוכל המשפחתי הוא האוכל היחיד שמתובל גם באהבה וזכרונות. לא פלא שכל אחד משוכנע שאצלו במשפחה האוכל הכי טעים.

בשיר השבוע שלנו מדומה המשפחתיות לסלט גדול, בו לכל אחד יש חלק, מקום וטעם ייחודי.

בדף המקורות המצורף [כאן](#) תוכלו ליהנות ממגוון קישורים בין אוכל ומשפחתיות.

כעת, שכחו מהכל ובואו נשיר...

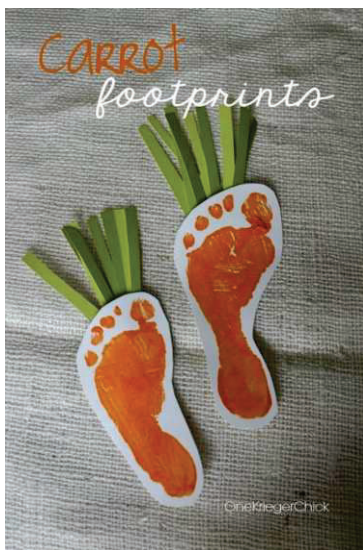
לשמיעת השיר- [כאן](#)

לשימושכם/ן- מצ"ב מילות השיר:

הצעות הגשה - כמה אפשרויות לבחירתכם/ן

- א. שימוש בכלי נגינה
- ב. יצירת תנועות גוף המתאימות למוסיקה ולמילים
- ג. ארוחת בוקר- הצעה זו מושתתת על מתכונים ומאכלים שמביאים התלמידים/ות מהבית. בקשו מהתלמידים/ות להביא מאכל משפחתי מאפיין ו/או אהוב. הזמינו את התלמידים/ות לספר מה החשיבות של המאכל הזה במשפחה שלהם/ן (לא צריך להגיע לרמת המקלובה והגפילטע פיש. גם חביתה וסלט הם מאכל משפחתי עם מקום של כבוד), מתי אוכלים את המאכל הזה? מי מכין אותו?

- ד. חותכים יחד- אם יש לכם/ן זמן להיערך ולקיים מפגש בוקר ארוך יותר תוכלו לבחור מתכון אחד (קצר, ידידותי) ולהכין במשותף (סלט ירקות?).
- ה. תוכלו לנסח מתכון למשפחתיות משמחת- בהשראת המתכון [הבא](#).
- ו. תוכלו להראות תמונות של משפחות מן העולם וסוגי המזון שהם צורכים- [כאן](#).
- ז. אפשרות נוספת היא לעסוק במשפחות של ירקות (מורכבים, סולניים וכו'- ראו מיון שימושי [כאן](#))
- ח. יוצרים- תוכלו ליצור פרופיל של בני המשפחה בייצוגים של ירקות.
- ט. תוכלו לשאול, אם לא סלט ירקות, איזה מאכל היתה המשפחה שלכם/ן?

צידה לדרך

לסיום תוכלו לאחל לתלמידים/ות בוקר משפחתי, חברי ובריא.

<<< אפשרות נוספת לשיר השבוע היא 'המשפחה שלי' י. טהרלב או 'ניגונים' / פניה

2. סיפור השבוע- סיאה הילדה מאפריקה/ א. לינדגרן

במפגש הבוקר נשאל מהי משפחה, בעצם.

רקע והרחבה (למורה בלבד)

מקובל לסבור כי משפחה נוצרת על ידי גבר ואישה הנישאים זה לזה, מולידים 2.3 ילדים (ומגדלים כלב נחמד). ואולם, מה שאנו רגילים לתפוס כמשפחה, אינו צורת המשפחה היחידה הקיימת! (עוד אודות מושג המשפחה- [כאן](#)) נסקור עוד כמה מבנים משפחתיים:

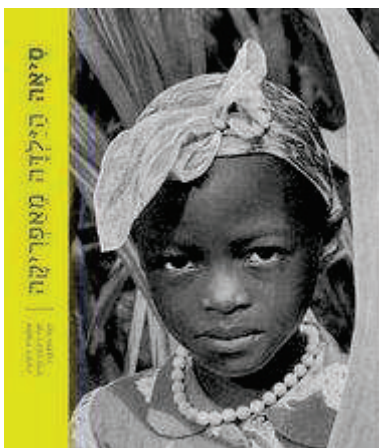
פוליאנדריה היא מקרה שבו המשפחה מבוססת על אישה אחת הנשואה לגברים רבים. פוליאנדריה מתקיימת בעיקר באזורים חקלאיים בהם עיבוד הקרקע הוא קשה, וכמות השטחים החקלאיים מועטה (דוגמת טיבט) מבנה משפחתי זה מאפשר את חלוקת נטל העבודה החקלאית בין גברים רבים. אודות סוג משפחה זה קראו [כאן](#), [כאן](#) ו[כאן](#).

יחידות מטריאליניות- משפחות שמבוססות על שושלת אמהות (הגברים המעברים את הנשים נשלחים חזרה לכפרם כאשר הנשים נכנסות להריון). הגברים בכל משפחה שותפים בגידול האחיינים שלהם, הילדים שנולדו לאחיותיהם (מקשרי ההתעברות עם הגבר מן הכפר האחר). ראו [כאן](#).

פולגניה- משפחה שמבוססת על קשר של גבר יחיד עם נשים רבות. סוג משפחה זה מאופיין במספר רב יותר של צאצאים (מאשר בנישואים מונוגמיים). נישואים למספר נשים מותרים בדת האסלאם ולפיכך מותרים ברוב מדינות האסלאם. עוד על כך קראו [כאן](#).

משפחות חד מיניות- גברים הנישאים לגברים או נשים הנישאות לנשים.

הצעת הגשה

- לשם פתיחה תוכלו לשאול מה הופך משפחה למשפחה? (חוויות? אנשים? מבנה? יחסים של דאגה? שם משותף? דמיון פיזי?)

- המשיכו בסיפורה של סיאה, הילדה מאפריקה, שחיברה א. לינדגרן ([כאן](#)). אנו מציעים להתעכב על הפתיחה (עמ' 5-35) ועל תיאורי המשפחה של סיאה (אב, אם, אחים, בית, הרגלים).

- מה הקשר בין החיים שלנו עם המשפחה שלנו לחיים של סיאה, באפריקה? הזמינו את התלמידים/ות לבודד את רכיבי

המשפחה של סיאה ולהשוות אותה למשפחתם/. תוכלו לעשות זאת על ידי ציור או סיפור בעל פה. בשלב זה אנו ממליצים לעודד את קווי הדמיון בין המשפחה מהספר למשפחות התלמידים/ות.

- תוכלו להתנסות במשחק דרמטי- מה קורה בביתכם/ן כאשר אבא ואמא יוצאים? באם התלמידים/ות לא מכירים/ות את סוף הספר- הזמינו אותם/ן לנחש מה קרה לסיאה כאשר הוריה הלכו.
- תוכלו- לכיתה מתקדמת- לספר כמה פרטי מידע 'מאחורי הקלעים' של יצירת הספר 'סיאה'- הספר נוצר על ידי סופרת שוודית שתפיסת המשפחה בארצה היתה מאוד שונה מזו המקובלת באפריקה. משום שקהל היעד של הספר היה ילדים שוודים שרגילים שמשפחה היא אבא+ אמא+ 2 ילדים שינתה הסופרת את דמותה של סיאה (המבוססת על ילדה אמיתית)- ובמקום בת למשפחה פוליגנית (ראו הגדרות לעיל) מרובת אמהות ומרובת אחים, יצרה עבודה משפחה 'שוודית' מצומצמת.
- הזמינו את התלמידים/ות לספר על סוגי משפחות שהם/ן מכירים/ות. הקפידו לציין כי האחרות (והחרות) של משפחה לא הופכת אותה למשפחה פחות 'משפחתית'.

צידה לדרך

לסיום, אחלו לתלמידים/ות יום שבו מה שנראה מובן מאליו יתגלה כבחירה וכאפשרות.

<<< אפשרות נוספת לסיפור שבועי: כל אחד והמשפחה שלו – י. אטלס, אבא סבבה/ ק. ניב, אבא עושה בושות / מ. שליו, ואיפה אני הייתי/ ד. רביניאן

3. יהודי- עם כיבודים

במפגש בוקר זה נכיר את מצוות כיבוד הורים ואת מקומה במשפחה.

רקע והרחבה (למורה בלבד)

'כיבוד אב ואם' היא מצוות יסוד ביהדות, אחת מעשרת הדברות. מייחסים לה סגולות (אריכות ימים) ונידונים לענישה חריפה אם לא מקיימים אותה (סקילה!) - [כאן](#).

הצעת הגשה

- שעון- על גבי שרטוט של שעון הזמינו את התלמידים/ות לכתוב או לצייר (כיחידים או כקבוצה)- את הדברים שעושים עבורם/ן הוריהם/ן לאורך היום. בצבע אחר בקשו מהתלמידים/ות להוסיף את הדברים שהם/ן עושים/ות עבור הוריהם/ן (ביום ממוצע). האם מה שההורים עושים הוא חובה שלהם? האם מה שהתלמידים/ות עושים/ות הוא חובה שלהם/ן? כיצד היו מאפיינים/ות את היחסים? (אהבה? כבוד?)

- מצד שני- בספר המקסים 'מה זה אני' (מאת א. ברנפיה) יש פרק שנקרא: 'מה אנחנו חייבים להורים שלנו?' לאורך הפרק מוצעות כל מיני תשובות לשאלה (אני חייב להורים הכל כי הם העניקו לי את החיים, אני לא חייב להם כלום כי לא ביקשתי להיוולד, אני חייב להיות אסיר תודה כי הם מטפלים בי ומפרנסים אותי, אני חייב להורים שלי אהבה כי הם כל כך אוהבים אותי, אני חייב להורים שלי להיות חלק מהמשפחה וכו'). כל תשובה מוצעת זוכה למיני סייגים (כן, אבל, האם החיים שלכם שייכים להורים שלכם? האם אנחנו אוהבים רק כשאנחנו אוהבים? וכו'). תוכלו לשאול את התלמידים/ות את שאלת הפרק ולדון בתשובות האפשריות שעולות מהם ומן הספר (אולי אני חייב כבוד להורי?).

- תוכלו לספר/ להמחזי את סיפורו של דמה בן נתינה בגרסת המקור שלו או בעיבוד לילדים (שניהם מצויים [כאן](#)) או את סיפור כיבוד האם של רבי טרפון ([כאן](#)) ולשאול מהו כיבוד הורים ומהם גבולותיו (גבולות וסייגים מעניינים נידונים [כאן](#) ו[כאן](#)).

צידה לדרך

לסיום הזמינו את התלמידים/ות לדמיין (בהמחזה, בשיחה או בציור) את המשפחה שהם/ן יקימו (אם יבחרו בכך) ואת סוג היחסים שהם/ן מבקשים/ות לקדם בין הורים וילדים במשפחתם/ן. מה יוביל אותם/ן לשם?

4. אמנות משפחתית

במפגש בוקר זה נעסוק במשפחה כמעגל שייכות, ניצור מעגלים מתרחבים והולכים ונשזור בינם. כך נבטא את הייחוד שבכל משפחה ואת הגוונים השונים שיש בה.

הצעת הגשה

- אנו מציעים לפתוח בשאלה- אילו המשפחה שלכם/ן היתה צורה- איזו צורה היא היתה? תלמידים/ות רבים/ות יתייחסו לצלעות כמייצגות את מספר הנפשות במשפחה, יהיו מי שיעסקו בשאלה האם הצורה פתוחה או סגורה, יהיו מי שיבחרו בגודל של צורה על מנת לייצג את משפחתם/ן. תנו להם/ן להתגלגל עם ההצעות...

- כעת תוכלו לשאול- אם המשפחה שלכם/ן היתה צבע- מה הוא היה? ואולי לכל אחד היה צבע משלו? ואולי הצבעים היו משתנים מיום ליום?

- לצורך שלב היצירה בחרנו בצורה עיגול [מהטעם המעט דידקטי: עיגול פינות כאמצעי להתמודד עם אתגרים משפחתיים... וכן משום שהצירוף המקובל 'מעגל שייכות', מתייחס גם לאדם במרחב המשפחתי שלו]. הצורה אינה מחייבת (תלמיד שחווה את משפחתו כמחומש- מוזמן לעבוד כך...). אנו על כל פנים נדגים כאן ע"י עיגולים. מספר אפשרויות:

- **צביעה**- בהשראת קנדינסקי ([כאן](#)) וציור העיגולים המפורסם שלו, תוכלו להזמין את התלמידים/ות לצייר עיגול בתוך עיגול (בתוך עיגול...). סוגי צבעים שונים אפשריים כאן (בדוגמה מדובר בצבעי מים, אך עבודה עם פנדה אפשרית גם היא- ראו [כאן](#)). תוכלו לבקש מהתלמידים/ות לצבוע את העיגולים בצבעים שהעניקו לבני משפחתם/ן, בקשו מהם/ן להתחיל בצבע המייצג אותם/ן ומשם להמשיך.

- **שתי וערב** עם דיסקים (CD ממוחזר או פשוט עיגול קרטון עם חור)- הזמינו את התלמידים/ות לבחור צבעי חוטים כצבעים שהם/ן בחרו עבור בני משפחתם/ן. בשלב ראשון יש ללפף דרך החור סביב כל העיגול. לאחר מכן העבירו בין החוטים שנוצרו בשתי וערב את החוטים האחרים. כאשר תלמיד/ה מסיים לייצג את בני משפחתו המצומצמת על גבי הדיסק הזמינו אותו/ה להוסיף חוטים כמנין בני משפחתו המורחבת.

- **הדבקות-** במידה ודבק לא מאיים עליכם/-
תוכלו לנסות לעבוד עם עיגולים (צורות)
מחומרים שונים ולהדביק אותם אלו לצד אלו
כפי שמובא כאן (כל תלמיד/ה יוצר/ת את
הצורה שלו ורק אז מחברים).

צידה לדרך

לסיום, אהלו לתלמידים/ות יום שבו הצבעים והצורות הייחודיים להם/ן ולמשפחה שלהם/ן
ישתלבו אלו באלו וישפיעו בייחודם על מעגלים (או משולשים...) רחבים יותר ויותר.

5. תיאטרון - סצנות מחיי משפחה

במפגש בוקר זה נשחק מצבים משפחתיים קונפליקטואליים ושגרתיים ונבחן דרכי התמודדות עמם.

הצעת הגשה

- חימום- הזמינו את התלמידים/ות להסתובב בחלל הכיתה עם הילקוט על הגב ולדמות כי: נגמר היום, אנחנו הולכים/ות הביתה. אולי אנחנו פוגשים את ההורים בשער בית הספר, אולי גרים קרוב וכבר הולכים לבד. בכל מקרה, נכנסנו הביתה. נשמנו. בית. נשמנו שוב. כל המשפחה כאן. לבית היום יש ריח של, ריח של- הזמינו את התלמידים/ות להשלים- לבית יש קול של, קול של - הזמינו את התלמידים/ות להשלים- זרקנו את התיק בצד הדלת ואת הנעליים בצד השני. את המעיל גם. אבא אומר ש - הזמינו את התלמידים/ות להשלים- אני מחייך והולך לחדר שלי.
- תרגיל 'שני צדדים למטבע'- חלקו את התלמידים/ות לזוגות- כל תלמיד/ה ייצג צד אחר באירוע. אירועים אפשריים:
 - א. דן, האח הגדול, לומד למבחן. טל, הקטן יותר מארח חבר בחדר משותף והם מקפידים ליצור המון רעש, ולהחזיר לדן על כל הפעמים שאירח חברים וסילק אותם מהחדר.
 - ב. אמא לא מרשה לעומר לצאת לחוג כדורסל משום שלא השלים את שיעורי הבית שלו (שוב!)
 - ג. תום רוצה לקשט את החדר בגוונים של סגול ופרחים. אחותו מעוניינת באופנועים ובשחקני כדורסל על הקירות!
 - ד. חגית והדובון מנסים להירדם. דליה רוצה לקרוא באור.
 - ה. לעלמה נולד אח קטן ובכיון ששואב את כל תשומת הלב. עלמה מעליבה את האח הקטן ואמא נוזפת בה.
 - ו. לחובבי אקסטרים- תוכלו להציע לתלמידים/ות להדגים כיצד רבים חברים, לעומת אחים לעומת הורים (ברוח השיר של רימונה דינור- [כאן](#) או הפרק הנהדר של ארתור- [כאן](#)).
 - ז. אבא מבקש מעידן להיות מנומס כשיגיעו לבית של סבתא. עידן משוכנע שהוא דווקא ממש מנומס גם ככה וממשיך לדבר בקולי קולות, להתעלם מבני המשפחה ולהשאיר לכלוכים בכל עבר.
- תרגיל פלייבק- אם אחת הסצנות מעוררת תגובות סוערות- תוכלו לשוב ולשחק אותה עוד ועוד פעמים עד שתגיעו למוצא שמקובל על חברי הקבוצה ועל השחקנים הצעירים. תוכלו לנסות להשתמש בדרכים שונות להתמודדות במצבי קונפליקט: לסגת ולהתחמק (ולראות מה קורה), לתת לאחד הצדדים לפסוק באופן חד צדדי ולנוחותו, לפנות לצד שלישי שיברור (אמא!!!!) ולגייס כוחות ולחפש יחד פתרון.
- לסיום הזמינו את התלמידים/ות לחזור ולהסתובב בחדר עם הילקוט על גבם/ן: היפרדו מבני המשפחה, הגיעו לאיטכם/ן לכיתה. יום חדש מתחיל.

צידה לדרך

לסיום, הזמינו את התלמידים/ות ליום שבו ירגישו את הריח של המשפחתיות והביתיות מלווה אותם/ן גם בבית הספר.

6. פילוסופיה: דמיון משפחתי

במפגש בוקר זה נכיר את המושג דמיון משפחתי.

רקע והרחבה (למורה בלבד)

האם יש משהו משותף לכל סוגי המשחקים? משהו שבגינו כשנראה משחק נוכל לזהות אותו ככזה? חשיבה פילוסופית קלאסית שואלת מה עושה קבוצה מסוימת לקבוצה – היא מבקשת אחר המהות וההגדרה של מושגים. כאשר השאלה הבסיסית היא מה המאפיין בגינו נרצה לומר שדבר מה נופל תחת קטגוריה מסוימת – מה התכונה שבגינה נרצה לומר שעץ הוא עץ (שהרי יש כל כך הרבה סוגים שונים של עצים) או שכלב הוא כלב? (מה גורם לכלב להיות שייך למשפחת הכלבים?). בהתאם לכך ניתן גם לעשות הבחנות בין דברים כלומר לומר מה לא שייך לאותו סוג, קבוצה של דברים.

לדוויג וויטגנשטיין הציע תפיסה מהפכנית – אשר הציבה סימן שאלה לגבי עצם החשיבה מסוג זה. לשיטתו אין בהכרח משהו (או קבוצת איפיונים) המייחד "תופעות" שאנו מצהירים שהם מאותו סוג (מאותה משפחה) אלא יש בין הדברים "דמיון משפחתי". כך לדוגמה לא ניתן להגדיר מה הוא משחק, אין איפיונים השייכים לכל המשחקים ולא ניתן לומר מהי המהות של משחקים (לדוגמה תחרות או ניצחון). וויטגנשטיין טען שבין כל המשחקים יש דמיון משפחתי. ישנם "דברים" שהם משחק, ואנו מכנים אותם משחק קרי הם שייכים לקבוצת המשחקים ויש להם תכונות משותפות עם משחקים מסוימים ותכונות אחרות ממשחקים אחרים. למשל טאקי – הוא משחק, הוא בנוי על תחרות אבל גם קפיצה בחבל הוא משחק למרות שאינו כרוך בתחרות. קפיצה בחבל ושלש מקלות שניהם משחקים (פיזיים) אבל באחד יש מנצח ובשני אין. וויטגנשטיין טוען כי דברים הם מאותה קבוצה (משפחה) מתוקף דמיון שאינו ניתן להגדרה ואין הכרח שיתבטא בין כל רכיבי המשפחה.

אודות דמיון משפחתי- קראו [כאן](#) ו**כאן**, אודות וויטגנשטיין [כאן](#).

הצעת הגשה

- לפתיחת המפגש תוכלו להשמיע את השיר 'דוד אפרים' (הופה היי, ביצוע- [כאן](#), מילים-[כאן](#)) העוסק בקווי הדמיון שיש בין ילד לבני משפחתו.
- כעת בקשו מהתלמידים/ות לסקור את קווי הדמיון שיש בינם/ן ובין בני משפחתם/ן: חלקו מגוון מדבקות, הזמינו את התלמידים/ות להדביק על עצמם/ן מדבקות כאשר על כל מדבקה יש לכתוב למי הדבר דומה (למשל: אם האף שלי ושל אחותי דומה אז להדביק על האף מדבקה שכתוב עליה 'אחות', אם אני ואבא שלי רצים מהר- להדביק על הרגל מדבקה

- שכתוב עליה 'אבא' וכו'). התייחסו ראשית לתכונות פיזיות (כמו בשיר הדוד אפרים) ובהמשך למאפיינים אישיותיים.
- כעת תוכלו לשאול האם יש בני משפחה שאין ביננו ובינם שום דמיון? האם יש חברים שיש ביננו דמיון רב יותר מאשר בני משפחה (למשל: מה הדמיון ביני ובין סבתא רבה של בת דוד שלי? מה הדמיון ביני ובין חברתי הטובה מהכיתה?)
 - לשלב האקסטרים תוכלו לשאול: במה שונה ההתנהגות שלנו עם בני המשפחה מאשר עם חברים? האם אנו יכולים להחליט שהחברים הטובים שלנו הם המשפחה שלנו? והאם קבוצת חברים יכולים להחליט שהם משפחה? האם כיתה יכולה להחליט שהיא משפחה? ובכלל, מה עושה משפחה למשפחה?
 - באשר לשאלת הדמיון תוכלו להזכיר סביבות חיים וחוויות משותפות כבסיס לדמיון משפחתי (כולנו חיים באותו הקשר ועוברים חוויות דומות עם קרובים משותפים) וגם להתייחס לעניינים של גנים ו-DNA משותף.

צידה לדרך

לסיום מחוייך, השמיעו את 'שיר המשפחה' (רחוב סומסום- [כאן](#)) והזמינו את התלמידים/ות לחשוב למי מבני משפחתם/ן הם/ן היו רוצים להידמות בעתיד ומדוע (למשל: "אני הייתי רוצה להיות דומה לאמא שלי בחיבוקים וביכולת לתת תחושה של ביטחון").